

ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ХОТЫН НИЙТИЙН АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ЗОХИЦУУЛЖ БУЙ ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

(Харьцуулсан судалгаа)

*Д.Жигваагүнсэл, Р.Оргилмаа
Р.Өнөрсайхан, Ц.Элбэгзаяа*

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

Гадаадын зарим орны хотын нийтийн аж ахуйн харилцааг зохицуулж буй хууль эрх зүйн зохицуулалт:

1. Австралийн Холбооны Улс
2. Бүгд Найрамдах Латви Улс
3. Румын Улс
4. Бүгд Найрамдах Солонгос Улс

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

УДИРТГАЛ

Аливаа улс ард иргэдээ эрүүл, аюулгүй, таатай орчинд амьдрах бүхий л нөхцөл, баталгаагаар хангах үүргийг хариуцдаг. Үүний дагуу хүн амыг шаардлага хангасан цахилгаан эрчим хүч, ундны ус болон ариун цэврийн байгууламж, нийтийн тээвэр, харилцаа холбоо зэрэг нийтийн аж ахуйн үйлчилгээгээр хангах ёстой.

Улс орны хөгжил, бүтээн байгуулалтын хүрээнд хийгдэж буй үйл ажиллагаатай уялдан нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний цар хүрээ жил ирэх тусам улам өргөжин тэлж байгаатай холбогдуулан салбарын хөгжлийн бодлого, стратегийн чиг хандлагыг шинээр тодорхойлон боловсруулах хэрэгцээ, шаардлага зүй ёсоор тавигддаг байна.

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ (НААҮ)- ний салбарын бүтэц, зохион байгуулалтын үндэс нь салбарын үйл ажиллагаа ба тодорхой чиг үүрэг, түүнийг хэрэгжүүлэх хариуцлагын оновчтой хуваарилалттай шууд холбоотой байдаг. НААҮ-г хэрэгжүүлж буй байгууллага нь хэрэглэгчдэд үйлчилгээг тасралтгүй, жигд, чанартай, шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх, ил тод, мэргэшсэн байх, хууль ёсыг сахих, үйл ажиллагааныхаа төлөө хариуцлага хүлээх зарчмыг баримтлан ажиллах ёстой.

НААҮ-ний салбар нь онцлог зохицуулалт бүхий салбар бөгөөд нийтийн эрх, ашиг сонирхлын үүднээс ашгийн бус байх шаардлагатай онцгой объект бүхий ус хангамж, ариун цэврийн төвлөрсөн байгууламж нь төрийн ба орон нутгийн өмчийн харьяалалтай байж, тухайн байгууламжийн тусламжтайгаар үйлчилгээ үзүүлэх байгууллага нь төр, хувийн хэвшлийн оролцоотой байх боломжтой юм. Гэвч хуулийн хэрэгжилт, салбарын норм, стандартыг мөрдүүлэх ажлыг нийтийн ашиг сонирхол, аюулгүй байдлыг хангах үүднээс төрийн зохицуулалт зайлшгүй шаардлагатай байдаг тул төрийн захиргааны байгууллага заавал хариуцах ёстой гэж үздэг байна¹⁸.

Судалгааны хамрах хүрээ: Энэхүү судалгааг захиалагчийн хүсэлтийн дагуу нийтийн аж ахуйн үйл ажиллагааг ерөнхий бие даасан хуулиар зохицуулдаг Бүгд Найрамдах Латви улс, Бүгд Найрамдах Румын улс, Австралийн Холбооны улс болон салбар хуулиудаар зохицуулж буй Бүгд Найрамдах Солонгос улсын холбогдох хууль эрх зүйн орчны хүрээнд авч үзлээ.

Судалгааны хураангуй: Судалгаанд хамрагдсан орнуудын (Австрали, Латви, Солонгос, Румын) туршлагаас үзэхэд нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний салбарыг амжилттай хэрэгжүүлэхийн тулд хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгохоос гадна нийлүүлэлтэд чиглэсэн аргаас татгалзаж эрэлтэд чиглэх болж, цаашид хязгаарлагдмал нөөцөд тулгуурласан хандлагыг дэмжсэн зохицуулалтыг бий болгохыг илүүд үзсэн байна. Мөн өртөг, зардлыг нөхөх үнэ тарифын нэгдсэн бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлэх, техник, технологийн болон үйлчилгээний стандартыг ОУ-ын түвшинд нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж мөрдөх, хуучирсан техник, технологийг шинэчлэн засварлах шаардлагууд тавигддаг.

Энэ ч үүднээс дэлхий нийтээр 1989 оноос эхлэн улсын төсвийн ачааллыг

¹⁸ Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний салбарын хууль, эрх зүйн орчин ба тогтолцоо, өнөөгийн байдал, Хөдөөгийн ус хангамж, ариун цэврийн байгууламж МОН/13/302 төсөл, 2014 он.

бууруулах, хувийн хөрөнгө оруулагчдыг дэд бүтцийн салбарууд /цахилгаан дулаан болон холбоо/ руу татах, хүний нөөцийн асуудлыг тэнцвэртэй хуваарилах, нийтийн үйлчилгээг хурдан шуурхай хүртээмжтэй, чанартай түгээх үүднээс тусгай зохицуулагч байгууллагуудыг байгуулан гүйцэтгүүлэх чиг хандлага руу шилжжээ. Тухайлбал, Төв болон Зүүн Европын орнуудад энэ чиг хандлага түлхүү хэрэгжснээр АНУ-ын зохицуулалтын загвар, Их британийн загварууд түгээмэл хэрэглэгддэг болжээ. Энэ нь бие даасан зохицуулалтын загвар бөгөөд мэргэжлийн зохицуулагч албадуудад тулгуурлан үйл ажиллагаагаа явуулдаг, хэт нүсэр биш, иргэдээс ирж байгаа өргөдөл гомдлыг шударга өрсөлдөөний комисс нь шийдвэрлэдэг, хууль шүүхийн байгууллагын оролцоо бага байдаг загвар юм.

Цаашлаад нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний байгууллагууд нь бусад салбаруудтай үйл ажиллагаагаа нягт уялдуулах, салбарын олон талт харилцааг зохицуулах хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, үйлчилгээг ашигласны төлбөр, хураамж зэрэг салбар дундын зохицуулалтын харилцан хамаарлыг сайжруулах нь ихээхэн чухал талаар ОУ-ын байгууллагууд, дэлхийн зээлдүүлэгч агентлагаас улс орнуудад зөвлөсөн байна.

НААҮ-ний салбарын чиг үүргийг оролцогч нэгжүүдэд оновчтой хуваарилж, удирдлагын түвшинд ажиллах төрийн байгууллагууд, хувийн хэвшил, ТББ, хэрэглэгчдийн эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох нь чухал байдаг байна. Өөрөөр хэлбэл, тухайн байгууллагын статус, эрх зүйн байдлыг тодорхойлж, түүнд тохирсон чиг үүргийг хэрэгжүүлэх бүтэц, зохион байгуулалтыг тогтоох хэрэгтэй. Тухайлбал, Румын улсад нийтийн үйлчилгээг тухайн хотын хөгжлийн түвшин болон нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдол, техник, хотын дэд бүтцийн хүчин чадалд нийцүүлэн удирдан зохион байгуулсан бөгөөд иргэдийн тав тухтай ажиллаж амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс хэд хэдэн хотуудад нийтийн ажил үйлчилгээг шилжүүлэн гүйцэтгүүлэх ассоциацуудыг (орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагууд, эсхүл бичил бүс нутгийн хөгжлийн ассоциацуудыг) байгуулсан байна.

Мөн Румын улс нийтийн үйлчилгээг шууд удирдан зохион байгуулах болон төлөөлүүлэн хариуцуулах менежментийн аргыг хослуулах байдлаар хэрэгжүүлж байна.

Улс орнуудад нийтийн аж ахуйн үйлчилгээг зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэх бөгөөд зөвшөөрлийг хугацаатай болон хугацаагүй олгож байна. Зөвшөөрлийг тухайн төрлийн үйлчилгээг зохих түвшинд эрхлэн явуулах ерөнхий шаардлагыг хангасан байдал, холбогдох техникийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг харгалзан олгох бөгөөд холбогдох хууль тогтоомжуудаар тогтоосон бусад шаардлагыг бүрэн хангасан байхыг шаарддаг байна. Тухайлбал, БНСУ-д үйл ажиллагааны төрөл болон хамрах нутаг дэвсгэрээс нь шалтгаалан зөвшөөрлийг олгох бөгөөд нэг хүнд хоёр болон түүнээс дээш цахилгаан эрчим хүчтэй холбоотой зөвшөөрлийг олгохгүй, мөн хамрах хүрээний хувьд тодорхой дүүрэг, нутаг дэвсгэрийг давхардуулан олгодоггүй байна.

(Дэлгэрэнгүйг судалгааны хэсгээс үзнэ үү.)

СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ (НААҮ)- ний бүтэц, зохион байгуулалтын үндэс нь үйл ажиллагаа ба тодорхой чиг үүрэг, түүнийг хэрэгжүүлэх хариуцлагын оновчтой хуваарилалттай шууд холбоотой байдаг. НААҮ-г хэрэгжүүлж буй байгууллага нь хэрэглэгчдэд үйлчилгээг тасралтгүй, жигд, чанартай, шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх, ил тод, мэргэшсэн байх, хууль ёсыг сахих, үйл ажиллагааныхаа төлөө хариуцлага хүлээх зарчмыг баримтлан ажиллах ёстой. Улс орон бүр энэхүү зарчмыг бүрэн хангах үүднээс энэ салбарынхаа эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоход ихээхэн анхаардаг байна.

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээг бие даасан ерөнхий хуулиар болон салбарын хуулиар зохицуулдаг дараах улс орнуудын эрх зүйн зохицуулалтыг авч үзлээ.

1. АВСТРАЛИЙН ХОЛБООНЫ УЛС

Австрали улсад нийтийн аж ахуйтай холбогдох харилцааг 2000 онд батлагдсан 16 бүлэг 261 зүйл бүхий **Нийтийн аж ахуйн**¹⁹ (Utilities Act) тухай хуулиар зохицуулж байна. Мөн дээрх хуулиас гадна:

- Нийтийн үйлчилгээний техник зохицуулалтын тухай хууль (Utilities (Technical Regulation) Act 2014);
- Харилцаа холбооны суурилуулалтын тухай хууль (Utilities (Telecommunications Installations) Act 2001);
- Нийтийн үйлчилгээний (шугам сүлжээний) татварын тухай²⁰ (Utilities (Network Facilities Tax) Act 2006) зэрэг хуулиудаар нийтийн үйлчилгээтэй холбоотой харилцааг нарийвчлан зохицуулж байна.

Нийтийн аж ахуйн тухай хуулиар нийтийн аж ахуйн үйлчилгээнд хамаарах үйлчилгээ болон түүний нэр томъёог тодорхойлж өгсөн байна. Үүнд:

1.Цахилгаан эрчим хүчний үйлчилгээ

Цахилгаан эрчим хүчний үйлчилгээнд дараах зүйлс хамаарна.

- а) цахилгааны сүлжээгээр дамжуулан цахилгаан эрчим хүчийг хуваарилах;
- б) цахилгаан холболтын үйлчилгээ;
- в) 30 МВт ба түүнээс дээш хүчийг үйлдвэрлэх хүчин чадал;
- д) цахилгааны сүлжээгээр дамжуулан цахилгаан дамжуулах.

2.Байгалийн хий/газ

Хуульд заасны дагуу нийтийн аж ахуйн үйлчилгээнд доорх зүйлс хамаарна.

- а) хийн дамжуулах сүлжээгээр хий дамжуулах;
- б) хийн түгээлтийн сүлжээгээр дамжуулан хийн хуваарилалт;
- в) хийн холболтын үйлчилгээ.

3.Ус

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээнд дараах зүйлсийг хамруулахаар тусгажээ.

¹⁹ Utilities Act 2000, <https://legislation.act.gov.au/View/a/2000-65/current/PDF/2000-65.PDF>

²⁰ Нийтийн үйлчилгээний шугам сүлжээ (Utility networks) гэдэгт цахилгаан, газ, бохир ус, цахилгаан холбоог дамжуулах болон түгээх сүлжээ багтана.

- а) түгээх зорилгоор ус хуримтлуулах, цэвэршүүлэх;
- б) ус хангамжийн сүлжээг бий болгох холболтын үйлчилгээ;
- с) усны сүлжээгээр дамжуулан ус түгээх;
- д) усан холболтын үйлчилгээ;
- е) ус хангамжаас ус нөөцлөх.

4.Ариутгах татуургын үйлчилгээ

Хуулиар дараах үйлчилгээг хамруулахаар заасан байна.

- а) ариутгах татуургын сүлжээг байгуулах;
- б) ариутгах татуургын холболтын үйлчилгээ;
- с) ариутгах татуургын үйлчилгээ.

5.Бусад үйлчилгээ

Тус хуульд заасны дагуу нийтийн аж ахуйн үйлчилгээг хэрэглэгч гэдэгт:

- а) Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээг гэрээгээр хүлээн авч буй этгээд;
- б) Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээтэй холбогдох аман болон бичгээр хүсэлт гаргасан этгээдийг ойлгоно гэж заажээ.

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний зөвшөөрөл

Тус хуульд заасан үйлчилгээг зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэх бөгөөд зөвшөөрлийг хугацаатай болон хугацаагүй олгож болно. Зөвшөөрлийг тухайн төрлийн үйлчилгээг зохих түвшинд эрхлэн явуулах ерөнхий нөхцөлийг хангасан байдал, холбогдох техникийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг харгалзан үзэж олгох бөгөөд цахилгаан болон усан хангамжийн үйлчилгээнд холбогдох хууль тогтоомжуудаар тогтоосон бусад шаардлагыг бүрэн хангасан байх шаардлага тавигддаг байна.

Өрсөлдөөн болон зохицуулалтын бие даасан хорооноос (цаашид хороо гэх) зөвшөөрөлтэй холбогдох шалгууруудыг тогтоож өгөх ба тус хороонд хандан зөвшөөрөлтэй холбогдох асуудал буюу түүнийг олгох, шилжүүлэх, төрлийг өөрчлөх, солих, зохих шаардлагаас чөлөөлүүлэх талаарх хүсэлтийг гаргадаг. Хорооноос хүсэлтийн дагуу холбогдох нэмэлт материалыг шаардах, нэмэлт материал гаргаж өгөх хүртэл хүсэлтийг хэлэлцэхгүй байх эрхтэй.

Мөн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг буцаах, сэргээх, хүчингүй болгох, цуцлах зэрэг асуудлыг зохицуулдаг байна. Хороо нь:

- Зөвшөөрөл эзэмшигч нь сүүлийн 5 жилийн хугацаанд тус хуулийг 2 буюу түүнээс дээш удаа зөрчиж холбогдох хариуцлага хүлээсэн;
- Тухайн зөрчил нь 1 буюу түүнээс дээш зөвшөөрлийн нөхцөлтэй холбоотой;
- Гаргасан зөрчилтэй холбоотойгоор үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулах нь сөрөг нөлөөтэй гэж үзсэн;
- Тухайн жилийн зөвшөөрлийн төлбөрийг мэдэгдэл хүлээн авснаас хойш 28 хоногийн хугацаанд төлж барагдуулаагүй бол зөвшөөрлийг цуцална.

Мөн хорооноос зөвшөөрлийн төлбөрийг үйлчилгээний чиглэл тус бүрээр тогтоож өгөх ба бүтэн, эсхүл хагас жил тутамд төлбөрийг төлөх үүрэгтэй байдаг.

Мөн зөвшөөрөлтэй холбогдох зөрчилд ногдуулах торгуулийн хэмжээ, зөрчил

арилгах арга зам, урьдчилан сэргийлэх талаар зөвшөөрөл эзэмшигчид заавар зөвлөмж өгөх, чиглэл хүргүүлэх талаарх зохицуулалтыг хуульд нарийвчлан тусгаж өгсөн байна. Мөн зөвшөөрөл эзэмшигч нь явуулж буй үйл ажиллагаатай холбоотойгоор бусдын мэдээллийг олж авсан бол задруулахыг хориглосон байна.

Хороо нь зөвшөөрөл олгосон, өөрчилсөн, цуцалсан, хүчингүй болгосон талаар бичгээр хариу өгөх ба гаргасан шийдвэрээ мэдээллийн цахим хуудсаар, эсхүл ил тод байдлаар олон нийтэд танилцах боломжоор хангах үүрэгтэй байхаар хуульчилсан байна.

Хуулийн 3(А) бүлэгт цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн салбарт үйлчилгээ эрхлэгчийн сүлжээний зохицуулалтын төлбөр төлөх үүрэг ба төлбөр ногдуулах аргачлалыг тусгаж өгсөн байна. Хуульд зааснаар эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн салбар гэдэгт дараах салбар хамаарч байна.

- а) цахилгаан түгээх салбар;
- б) цахилгаан хангамжийн салбар;
- в) хий түгээх салбар;
- г) хийн хангамжийн салбар;
- д) бусад хууль тогтоомжоор хамааруулахаар заасан салбар.

Хуульд цахилгаан эрчим хүчний үйлчилгээ эрхлэгчид үйлдвэрлэлийн код олгох зохицуулалт, цахилгаан эрчим хүчний үйлчилгээ эрхлэгчтэй холбогдох асуудал болоод цахилгаан эрчим хүчний үйлчилгээ эрхлэгчийн үүрэг, холбогдох зөрчил, түүнд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тусгасан байна. Цахилгаан эрчим хүчний үйлчилгээ эрхлэгч нь хэрэглэгчид юун түрүүнд сэргээгдэх эрчим хүчний бүтээгдэхүүнийг зайлшгүй санал болгох ёстой бөгөөд хэрэглэгчээс худалдан авах сэргээгдэх эрчим хүчний бүтээгдэхүүнтэй байх, түүнчлэн үйлчилгээ үзүүлсэн баримт дээр сэргээгдэх эрчим хүчний талаарх мэдээллийг тусгасан байхыг хуулиар үүрэг болгосон байна.

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ авах хүсэлт гаргах

Хуулийн 6 дугаар бүлгээр нийтийн аж ахуйн үйлчилгээнд хамрагдахыг хүссэн этгээд үйлчилгээ эрхлэгчид хандаж амаар болон бичгээр, бусад цахим хэлбэр, утсаар хүсэлтээ гаргаж энгийн хэрэглэгчийн гэрээг байгуулдаг. Үйлчилгээ эрхлэгчид тус гэрээний загварыг зохицуулах хороонд хандаж гаргах бөгөөд тус хорооноос загварыг баталдаг байна. Энд онцлох нэг зохицуулалт нь ус хангамжийн болон ариутгах татуургын үйлчилгээ авахад тухайн үйлчилгээний шугам тавигдсан газрын өмчлөгч нь тухайн үйлчилгээг авч хэрэглэж буй хэрэглэгчийн төлбөрийг давхар хариуцдаг байна.

Цахилгаан эрчим хүч, байгалийн хийн үйлчилгээнээс бусад төрлийн үйлчилгээ үзүүлэгч нь шугам сүлжээгүй алс газарт шинээр шугам сүлжээ оруулах, харилцан адилгүй техникийн боломжтой газруудад шугам сүлжээ өргөтгөх үүднээс хэрэглэгчдээс зохих хөрөнгө оруулалтын хураамж авч болохыг зааж өгсөн байна.

Сүлжээний үйл ажиллагаа. (Network operation)

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ эрхлэгчийн сүлжээний байгууламж суурилуулахтай холбоотой асуудлыг тус хуулиар зохицуулсан бөгөөд хуульд зааснаар газар, усан

дээр болон доогуур сүлжээний байгууламж, шугам, шуудуй тавих үйл ажиллагаа явуулахад шаардлагатай байгууламж, тоног төхөөрөмж барих, өргөтгөх нь сүлжээний байгууламж суурилуулах ойлголтод хамаарна. Сүлжээний үйл ажиллагаа гэдэг нь энэ хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх хүрээнд нийтийн үйлчилгээний байгууллага, эсвэл ашиглалтын эрх бүхий этгээдийн гүйцэтгэсэн ажлыг ойлгоно.

Хуульд зааснаар зөвшөөрөл бүхий үйлчилгээ эрхлэгч нь сүлжээний байгууламж суурилуулахтай холбоотойгоор дараах ажлыг гүйцэтгэж болно.

- холбогдох газар эзэмших, нэвтрэх;
- судалгаа хийх, дээж авах, хөрсийг шинжлэх;
- үйлдвэр, машин механизм, тоног төхөөрөмж барих, суурилуулах, байрлуулах;
- мод огтлох, ургамал цэвэрлэх;
- нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ хэрэглэгчдэд үзүүлэх үйлчилгээг түр зогсоох;
- шороон малтлага хийх;
- газрыг тэгшлэх буюу зам тавих;
- ажлын байр, бусад барилга байгууламж, хашаа барих;
- бусад бүтэц;
- ашиглалтын үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбогдуулан суулгасан сүлжээний байгууламжийг нураах, устгах;
- хашаа, хананд хаалга, гарц тавих, хаалга, гарцыг зайлуулах;
- нийтийн эзэмшлийн зам, гүүрэн дээр замын хөдөлгөөнийг түр хугацаагаар саатуулах, хэсэгчлэн зогсоох;
- ажлын явцад хөндөгдсөн газар, хашаа, хана зэрэг бусад байгууламжийг сэргээн засварлах, шороо, ургамал, хог хаягдлыг зайлуулах.

Дээр дурдсан үйл ажиллагааг газар эзэмшигчийн зөвшөөрөлгүй явуулахыг хориглоно.

Үйлчилгээ үзүүлэгч нь өөрийн сүлжээний эзэмшил, арчилгаатай холбоотойгоор дараах үйл ажиллагааг явуулж болно.

- байгууламжийн аливаа хэсгийг өөрчлөх, арилгах, засах, солих;
- байгууламжийг шаардлагатай материал, түүхий эдээр хангах;
- байгууламжийн зохистой ажиллагааг шалгах, зохих ёсоор хангах;
- сүлжээний хамгаалалттай холбоотой арга хэмжээ.

Үйлчилгээ үзүүлэгч нь үйл ажиллагаагаа явуулахдаа бусдад аль болох төвөг чирэгдэл учруулахгүй байх, учрах аюул саадыг зайлуулах, багасгах арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

Үйлчилгээ үзүүлэгчээс хувийн болон нийтийн эзэмшлийн газар дээр харилцаа холбоо, ус зайлуулах, гудамжны гэрэлтүүлэг зэргээр үйл ажиллагаа явуулах, мод, бут огтлох, зайлуулах бол явуулах үйл ажиллагааны зорилго, явагдах ажил, түүний хугацаа, газрын аль хэсэг хамрагдах, түүнийг нөхөн сэргээх, хохирол учруулсан тохиолдолд нөхөн төлбөр төлөх зэрэг асуудлыг тусгасан мэдэгдлийг 7 хоногийн өмнө өгөх үүрэгтэй. Харин бусдын эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, сүлжээний бүрэн

бүтэн байдалтай холбоотой яаралтай нөхцөл байдал бий болсон үед дээрх зохицуулалт хамаарахгүй.

Үйл ажиллагааны явцад соёлын зүйлс хөндөгдөх бол соёлын өвийн асуудал эрхэлсэн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэл хүргүүлнэ. Бусдын эзэмшлийн газарт үйл ажиллагаа явуулсан нөхцөлд урьд байсан байдалд нь нөхөн сэргээх үүрэгтэй гэж заажээ.

Үйлчилгээ эрхлэгч нь өөрийн нэрийн өмнөөс үйлчилгээ үзүүлэх албан хаагчдыг томилон, холбогдох албан үнэмлэх олгоно. Сүлжээ, байгууламжид нэвтрэн орсон газрын өмчлөгч эзэмшигч нь тухайн байгууламжийн хувьд өмчлөх эрхгүй байна.

Хуулийн 9 дүгээр бүлэгт нийтийн үйлчилгээнд хяналт шалгалтын ажилтан томилж оролцуулах асуудлыг зохицуулсан байна. Хуульд зааснаар үйлчилгээ үзүүлэгчээс гаргасан зөрчил нь цаашид хэрэглэгчдэд үзүүлэх үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлнө гэж үзсэн, хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа нь зөвшөөрлийн шаардлага, шалгууртай нийцэхгүй байгаа, зөвшөөрлийн хугацаа дууссан, эсхүл түүнийг цуцлах нь хэрэглэгчдэд хохиролтой гэж үзсэн нөхцөлд хороо болон холбогдох яам зөвшилцөн, үйлчилгээ эрхлэгчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих албан тушаалтныг томилно. Хяналт шалгалтын ажилтан түүнийг томилсон албан тушаал, түүнд заасан чиг үүргийг гүйцэтгэнэ. Хяналт шалгалтын ажилтан нь тухайн томилогдсон үйлчилгээний нөхцлийг хангах үүрэгтэй бөгөөд дараах эрхийг эдэлнэ. Үүнд:

- Үйлчилгээ эрхлэгчийн холбогдох үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- Сүлжээ, байгууламж болон холбогдох бусад газар байранд нэвтрэх;
- Шаардлагатай арга хэмжээ авах талаар бичгээр зааварчилгаа өгөх;
- Хяналт шалгалтын ажилтан нь яаманд мэдээлэл хүргүүлж байх ба яамнаас тусгайлсан асуудлаар тодорхой бүрэн эрхийг олгож болно.

Өрсөлдөөн болон зохицуулалтын бие даасан хороо нь өөрийн хяналтын байцаагч нарыг томилж ажиллуулах ба түүнд тавигдах шаардлагыг хуульд зааж өгсөн байна. Үүнд:

- Австралийн иргэн, эсхүл байнгын оршин суугч;
- Хорооны даргаас тухайн иргэн нь ажлын туршлага болон гэмт хэрэг үйлдэж байсан эсэхийг судалсны дүнд бичгээр тухайн албан тушаалд ажиллах боломжтой талаар дүгнэлт гаргасан;
- Холбогдох сургалтад хамрагдаж, тухайн албан тушаалд тэнцэх боломжтой талаар хорооны дарга дүгнэлт гаргасан байна.

Хяналтын байцаагч нь оршин суугчийн зөвшөөрлөөр орон байранд нэвтрэх, үйлчилгээ эрхлэгчдийн үйл ажиллагаа явуулж буй байр болон сүлжээний байгууламжид хүссэн цагтаа нэвтрэх эрхтэй. Хяналтын байцаагч нь хувийн эзэмшлийн газарт нэвтрэх эрхтэй бөгөөд тухайн газар дахь байр, сууцанд нэвтрэх тохиолдолд эзэмшигчээс зөвшөөрөл авна.

Эзэмшигч зөвшөөрөл өгсөн тохиолдолд хяналтын байцаагч нь нэвтрэх болсон шаардлага, шүүхэд нотлох баримтаар хураан авах буюу олдсон эд зүйл, эзэмшигч нэвтрүүлэхээс татгалзах эрхтэй тухай, түүний зөвшөөрсөн зөвшөөрөл, он сар, цаг

хугацаа зэргийг тусгасан баримтанд гарын үсэг зуруулан, нэг хувийг эзэмшигчид өгнө. Эзэмшигч нэвтрүүлэхээс татгалзсан тохиолдолд холбогдох шүүхэд хандаж, нэвтрэх зөвшөөрөл хүснэ.

Хяналтын байцаагч нь холбогдох байр, байгууламжид нэвтэрсэн бол хянах, хэмжилт хийх, дээж авах, зураг болон бичлэг хийх, чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай багаж хэрэгсэл, материал авч орох, бичиг баримт хуулбарлан авах, нотлох баримтаар эд зүйл хураан авах эрхтэй. Зөрчил гаргасан нь тогтоогдохгүй, эсхүл 90 хоногийн хугацаанд тухайн асуудлыг шийдвэрлэж чадаагүй бол эд зүйлийг буцаан олгох буюу зохих нөхөн төлбөрийг төлнө.

Хуулийн 9А бүлэгт нийтлэг эрх ашиг, нийт хэрэглэгчдийн хэрэгцээг хангах үүднээс цахилгаан эрчим хүч байгалийн хий, усны үйлчилгээнд зохих хязгаарлалт хийх зохицуулалтыг тухай бүр гаргаж болох үндэслэлийг тусгасан байна.

Шүүхэд хэрэглэгчтэй холбогдох маргаан үүсгэх, нэхэмжлэл гаргахтай холбогдох харилцааг зохицуулахдаа 10000 доллар түүнээс дээш хэрэглэгчийн төлбөртэй холбогдох болон мөн дүнтэй хэрэглэгчид хохирол учруулсан маргааныг дүүргийн иргэний шүүхээр хянан шийдвэрлэхээр зохицуулсан байна. Үйлчилгээ эрхлэгч нь шүүхэд нэхэмжлэл гаргахаас өмнө үйлчлүүлэгчид шүүхэд маргаан шийдвэрлүүлэх талаарх мэдэгдлийг 7 хоногийн өмнө өгсөн байна. Хэрэглэгчдээс үйлчилгээ эрхлэгчидтэй холбогдуулан захиргааны шүүхэд гомдол, нэхэмжлэл гаргах харилцааг мөн зохицуулсан байна.

Нийгмийн хариуцлага

Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ үзүүлэгч нарын үйл ажиллагааг байгаль орчин, нийгмийн сайн сайхан зэрэг Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, төлөвлөгөөтэй уялдуулах, тодорхой үйлчилгээ эрхлэгч нартай хэлэлцээ хийх замаар тодорхой үр дүнд хүрэх, тэдэнд чиглэл өгөх, чиглэлийн дагуу хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаанд төрөөс нөхөн төлбөр олгох зорилгоор холбогдох яамдаас үйлчилгээ эрхлэгч нарт албан бичгээр төрийн холбогдох хөтөлбөрт үйл ажиллагаагаа нийцүүлэх, хэрхэн зохицуулах талаар чиглэл өгч болно. Тухайлбал, уг чиглэлээр тодорхой үйлчилгээг тодорхой салбар, бүлэгт үнэ төлбөргүй, хямдралтай үнээр, эсхүл тогтоосон үнээр нийлүүлэхийг зааж болно. Чиглэлд түүнийг гүйцэтгэсэнтэй холбоотойгоор үйлчилгээ эрхлэгчээс гарах зардлын тооцооллыг хавсаргасан байна. Үйлчилгээ эрхлэгч нар нь тус чиглэлийг дагаж мөрдөх үүрэгтэй байна.

Чиглэлд тодорхойлсон зардал, үнэтэй холбоотойгоор үйлчилгээ эрхлэгч холбогдох яамтай тохиролцоогүй бол Хороонд хандан гомдол гаргах эрхтэй бөгөөд Хороо түүнийг хянан шийдвэрлэнэ. Хорооноос хянан шийдвэрлэх маргааныг хуульд тусгайлан зааж өгсөн байна.

Гэрэлтүүлэг, ус зайлуулах шугам

Хуульд зааснаар гудамжны чимэглэлийн болон урлагийн зориулалттай гэрэлтүүлгийн шон гудамжны гэрэлтүүлэгт хамаарахгүй бөгөөд ус зайлуулах шугам сүлжээний хилээс гадна орших асуудал мөн хамаарахгүй гэжээ.

Ус зайлуулах шугамын сүлжээний кодыг холбогдох яамнаас тогтоон, үүний дагуу сүлжээний хилийг тогтоодог.

Гудамжны гэрэлтүүлгийн сүлжээнд гудамжны гэрэлтүүлэг, түүнтэй холбогдох бусад үйлчилгээ хамаарна. Гудамжны гэрэлтүүлгийн сүлжээ нь тухайн сүлжээнээс гадна орших дэд бүтцэд хамаарахгүй бөгөөд сүлжээний хүрээ болон цахилгаан эрчим хүчний сүлжээний уялдааг харгалзан үндсэн хүрээг холбогдох яамнаас тогтоож өгдөг байна.

2. БҮГД НАЙРАМДАХ ЛАТВИ УЛС

Нийтийн аж ахуйн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт.

Латви улсын Нийтийн үйлчилгээний салбарын харилцааг Нийтийн үйлчилгээний тухай хууль (On Regulators of Public Utilities)²¹, Эрчим Хүчний тухай хууль (Energy Law)²², Шуудангийн Үйлчилгээний тухай хууль (Postal Law)²³, Цахилгаан Холбоо, Харилцааны тухай хууль (Electronic Communications Law)²⁴, Төмөр замын тухай хууль (Railway Law)²⁵, Усны тухай хууль (Law on Water Management Services)²⁶-иудаар зохицуулж байна.

Нийтийн үйлчилгээний салбарын үйл ажиллагаа нь Үндэсний хэмжээнд Нийтийн үйлчилгээний комисс буюу Зохицуулах Хороо (Public Utilities Commission)-ны удирдлага дор явагддаг.

Зохицуулах Хороо (PUC) нь Нийтийн Үйлчилгээний зохицуулалтын тухай хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулдаг бие даасан байгууллага юм.

Тус хороо нь эрчим хүч, цахилгаан, хий, дулаан, харилцаа холбоо, шуудан, төмөр замын салбар, халаалт, ус хангамж, хот, суурин газрын хог хаягдлын менежмент зэрэг олон салбаруудыг “Нийтийн үйлчилгээний зохицуулалтын тухай” хууль болон бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд зохицуулдаг,²⁷ жил бүр УИХ-д ажлаа хариуцан тайлагнадаг байна.²⁸

2001 онд батлагдсан “Нийтийн үйлчилгээний зохицуулалтын тухай” (On Regulators of Public Utilities) хуульд хамгийн сүүлд 2014 онд нэмэлт, өөрчлөлт орсон. Тус хууль нь 8 бүлэг, 47 зүйлтэй.

- ❖ Бүлэг I. Ерөнхий зүйл (1-5 зүйл)
- ❖ Бүлэг II. Нийтийн Үйлчилгээний Удирдах Газар – Зохицуулах хороо (6-11 зүйл)
- ❖ Бүлэг III. Нийтийн үйлчилгээний зөвшөөрөл олгох ба Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдийн бүртгэл (12-18 зүйл)
- ❖ Бүлэг IV. Тариф тогтоох тухай (19-21 зүйл)
- ❖ Бүлэг V. Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдийн үйл ажиллагаа (22-28 зүйл)

²¹ <https://erranet.org/member/puc-latvia/>

²² http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Energy_Law.doc

²³ http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Cab_Reg_No_265_Postal_Regulations.doc

²⁴ http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Electronic_Communications_Law.doc

²⁵ <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Railway.pdf>

²⁶ <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/lat172903.pdf>

²⁷ <https://www.linkedin.com/company/public-utilities-commission-of-latvia>

²⁸ http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/On_Regulators_of_Public_Uilities.pdf

- ❖ Бүлэг VI. Зохицуулах хорооны үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх (29-31 зүйл)
- ❖ Бүлэг VII. Маргаан хянан шийдвэрлэх (32-35 зүйл)
- ❖ Бүлэг VIII. Зохицуулагчийн бүтэц, үйл ажиллагаа (36-47 зүйл)

Тус хуулийн зорилго нь эдийн засгийн хувьд бодит зардалдаа нийцсэн үнэ тариф бүхий аюулгүй, чанартай нийтийн үйлчилгээг тасралтгүй авах боломжоор хангах, мөн түүнчлэн нийтийн үйлчилгээний дүрэм, журам болон нийтийн үйлчилгээний эрх зүйн харилцааг тодорхойлж, тухайн салбарын хөгжил, дэвшил болон эдийн засгийн бодитой өрсөлдөөнийг хөхиүлэн дэмжихэд оршино. Энэхүү хуулиар нийтийн үйлчилгээний зохицуулалтын ерөнхий журам болон зохицуулалтын тогтолцоог хөгжүүлэх үндсэн зарчмыг тогтооно.

Төрөөс дараах салбарт нийтийн үйлчилгээг арилжааны зарчмаар зохицуулна. Үүнд:

- 1) эрчим хүч;
- 2) цахилгаан холбоо;
- 3) шуудангийн үйлчилгээ;
- 4) төмөр замын тээвэр;
- 5) хот суурин газрын хог хаягдлын менежмент;
- 6) усны нөөцийн менежмент.

Нийтийн үйлчилгээний зохицуулалт бүхий салбаруудад нийтийн үйлчилгээний төрлийг Засгийн газар тодорхойлно.

Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч гэдэг нь тодорхой нутаг дэвсгэрт нийтийн үйлчилгээ үзүүлдэг этгээдийг хэлэх бөгөөд тус этгээдийн нийтийн үйлчилгээ эрхлэх үйл ажиллагааг энэ хуулиар зохицуулна.

“Нийтийн үйлчилгээний хэрэглэгчид (хэрэглэгчид) гэдэг нь нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдээс нийтийн үйлчилгээг авч буй хувь хүмүүс, хуулийн этгээдүүдийг хэлнэ” гэж тодорхойлсон байна.

Нийтийн Үйлчилгээний Удирдах Газар- Зохицуулах хороо (Public Utilities Commission)- ны эрх үүрэг, бие даасан байдлын талаар хуульд дэлгэрэнгүй зохицуулж өгсөн байна. Нийтийн Үйлчилгээний Комисс нь (Зохицуулах хороо) зохицуулалт бүхий салбаруудын нийтийн үйлчилгээг удирдан зохицуулна. Энэхүү эрхийн хүрээнд хуулиар хүлээсэн үүргээ бие даан гүйцэтгэж, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний хэрэглэгчид болон үйлчилгээ эрхлэгчдийн мөрдөх захиргааны акт болон шийдвэрийг гаргадаг.

Зохицуулах хороо нь нийтийн үйлчилгээний хангамжийн үйл ажиллагаанд энэ хууль болон холбогдох хууль тогтоомжуудыг дагаж мөрдөж буй эсэхэд хяналт тавина.

Зохицуулах хороо нь хуулиар батлагдсан төсвөө бие даан захиран зарцуулдаг байгууллагын болон гүйцэтгэх үүргийн хувьд бие даасан байгууллага юм. Зохицуулах хорооны шийдвэр гаргах байгууллага нь Зөвлөл байна. Тус Зөвлөл нь Зохицуулах хорооны нэрийн өмнөөс нийтийн үйлчилгээний хэрэглэгчид болон үйлчилгээ эрхлэгчдийн заавал дагаж мөрдөх захиргааны акт болон шийдвэрийг

гаргадаг.

Хуулийн 9 дүгээр зүйлд Зохицуулах хорооны эрх, үүргийг дараах байдлаар хуульчилсан байна. Үүнд:

- нийтийн үйлчилгээний хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдийн өсөлт, хөгжлийг дэмжих;
- үнэ тарифыг тооцох арга зүйг тодорхойлох;
- зохицуулалттай (холбогдох) салбартай холбоотой тусгай хууль тогтоомжоор үнэ тарифыг тодорхойлох журмыг зааж өгөөгүй бол үнэ тарифыг тогтоох;
- нийтийн үйлчилгээний тусгай зөвшөөрөл олгох буюу нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчийг бүртгэх;
- энэхүү хуульд заасан журмын дагуу маргаан гарсан тохиолдолд маргааныг хянан шалгах
- зохицуулалттай (холбогдох) салбарууд дахь өрсөлдөөнийг дэмжих, нийтийн үйлчилгээг тусгай зөвшөөрөлд заагдсан нөхцөл болон ерөнхий зөвшөөрлийн заалт, чанарын тусгай шаардлага, техникийн зүйл заалт, стандарт болон гэрээний зүйл заалтуудад нийцэж буй эсэхийг хянах;
- зохицуулалттай (холбогдох) салбарыг хариуцсан яамдад хүсэлтийн дагуу мэдээлэл гаргаж өгөх, нийтийн үйлчилгээний зохицуулалттай холбоотой асуудлаар дээрх яамдад зөвлөмж өгөх;
- хорооны үйл ажиллагаа болон нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийтийн үйлчилгээний үйл ажиллагааг олон нийтэд мэдээллэх;
- салбарын тусгай хуулинд заасан бусад үүргийг гүйцэтгэх;

Зохицуулах хороо нь бүрэн эрхийнхээ хүрээнд бие даан шийдвэр гаргах ба нийтийн үйлчилгээний хэрэглэгчид болон үйлчилгээ эрхлэгчдийн заавал дагаж мөрдөх тогтоол, шийдвэрийг гаргана. Зохицуулах хороо нь нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчид болон тэдгээрийн үйл ажиллагаатай холбоотой өөрт байгаа мэдээллийг хамгаалах үүрэгтэй.

Хуулийн гуравдугаар бүлгээр тусгай зөвшөөрөл олгоход тавигдах шаардлага, лиценз олгох, хүчингүй болгох, хүчинтэй хугацааг түдгэлзүүлэх, түүнд нэмэлт өөрчлөлт оруулахтай холбоотой зохицуулалтыг хуульчилсан байна.

- Нийтийн үйлчилгээний тусгай зөвшөөрөл нь тухайн тусгай зөвшөөрөлд заасан нутаг дэвсгэрт хамаарах хэрэглэгчдийн өмнө ижил төрлийн үүрэг хүлээсэн гэж үзэх эрхийг нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчид олгох ба эдгээр хэрэглэгчдэд нийтийн үйлчилгээг тодорхой заасан чанар, хэмжээгээр, тогтоосон тарифаар үзүүлэх үүргийг тус нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдэд ногдуулна.
- Зохицуулах хороо нь Засгийн газрын баталсан журмын дагуу нийтийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл болон зохицуулалттай (холбогдох) салбарт үйлчилгээ эрхлэгчийн тусгай зөвшөөрлийг олгоно. Хэрэв салбарын тусгай хуульд заагаагүй бол, тусгай зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргах журмыг мөн Засгийн газар батална.

- Хэрэв зохицуулалттай (холбогдох) салбарт тусгай зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргах журмыг салбарын хууль тогтоомжид тусгайлан заасан бол Зохицуулах хороо нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч болон зохицуулалттай (холбогдох) салбарт үйлчилгээ эрхлэгчдэд тусгай зөвшөөрлийг тодорхой хугацаагаар олгох ба уг тусгай зөвшөөрөлд нийтийн үйлчилгээний төрлийг зааж өгсөн байна.
- Зохицуулах хороо тусгай зөвшөөрлийн нөхцөлийн биелэлт мөн түүнчлэн нийтийн үйлчилгээ тусгай зөвшөөрлийн нөхцөлтэй нийцэж байгаа эсэхийг хянана.

Хуулийн тавдугаар бүлгээр Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдийн талаарх харилцааг зохицуулсан байна.

1. Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдийг тухайн нутаг дэвсгэрт тусгай зөвшөөрлийн нөхцөлийн дагуу хүчинтэй хугацаанд нийтийн үйлчилгээг тасралтгүй хүлээн авах боломжоор хангана.
2. Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдэд холбогдох салбарын хувьд тодорхойлогдсон нийтийн үйлчилгээний аюулгүй байдлын шаардлагууд болон ажилтнуудын мэргэжил, ур чадварт тавигдах шаардлагын биелэлтийг хангана.
3. Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчид нийтийн үйлчилгээний чанарыг техникийн үзүүлэлт, стандарт, гэрээний нөхцөлд нийцүүлэх үүрэгтэй. Хэрэв нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч техникийн үзүүлэлт, стандарт, гэрээний нөхцөлд нийцсэн нийтийн үйлчилгээний чанарыг хангаж чадахгүй бол нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч нь гэрээний нөхцөл болон хууль тогтоомжийн шаардлагад нийцүүлэн хэрэглэгчид учирсан хохирлыг нөхөн төлнө.
4. Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч нийтийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулахын тулд үр дүнтэй, эдийн засагт хэмнэлттэй, аюулгүй технологи, ажиллах арга барил нэвтрүүлэхийг дэмжинэ.
5. Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч нь Засгийн газраас гаргасан журамд нийцүүлэн үйлчилгээ авсан нийтийн үйлчилгээний төлбөрөө төлөөгүй болон бусад үүргээ биелүүлээгүй хэрэглэгчдэд нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ үзүүлэхийг зогсоох эрхтэй.

Зохицуулах хорооны үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх асуудлыг дараах байдлаар зохицуулсан байна.

Зохицуулах хорооны үйл ажиллагааг Төрөөс тогтоосон нийтийн үйлчилгээний зохицуулалтын хураамжаас цугларсан орлогоор санхүүжүүлнэ.

Нийтийн үйлчилгээний зохицуулалтыг хангахын тулд, зохицуулалттай (холбогдох) салбар дахь төрөөс тогтоосон нийтийн үйлчилгээний хураамжийг нийтийн үйлчилгээ эрхлэгч бүх этгээдүүд төлөх үүрэгтэй.

Төрөөс тогтоосон нийтийн үйлчилгээний хураамжийг улсын төсөвт төвлөрүүлж, Төрийн Сан дахь Зохицуулах хорооны дансанд шилжүүлнэ. Нийтийн үйлчилгээний зохицуулалтын хураамжаас олсон орлогыг зөвхөн Зохицуулах хорооны үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд зарцуулна.

Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдэд дараах тохиолдолд нийтийн үйлчилгээний

хураамжийг буцаан олгохгүй. Үүнд:

- Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчдэд олгосон тусгай зөвшөөрөл цуцлагдсан, түдгэлзүүлсэн;
- Нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчийг бүртгэлээс хассан, эсвэл нийтийн үйлчилгээ эрхлэгчийн үйл ажиллагааг түдгэлзүүлсэн тухай тэмдэглэл бүртгэл дээр хийгдсэн;
- Нийтийн үйлчилгээний зохицуулалт дуусгавар болсон.

3. РУМЫН УЛС

Румын улсын орон нутаг, хот суурин газруудад нийтийн үйлчилгээний байгууламжийг бий болгох, зохион байгуулах, хяналт тавих, шалгах нэгдсэн үйл ажиллагааг 2006 оны 3 дугаар сарын 8-нд батлагдсан **“Нийтийн үйлчилгээний тухай 51 дүгээр хууль”**²⁹ (Law No 51 on communal public services, adopted on 8 March 2006)-аар зохицуулж байна.

Энэ хуулинд сүүлд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр³⁰ орон нутгийн нийтийн ашиглалтын хэрэгцээ болон нийтийн ашиг сонирхлыг хангахад чиглэсэн дараах тодорхой зохицуулалт бүхий үйл ажиллагааны цогцыг нийтийн үйлчилгээ гэж тодорхойлжээ. Үүнд:

- Ундны усны хангамж;
- Бохир ус зайлуулах болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа;
- Хурын ус хуримтлуулах болон зайлуулах;
- Дулааны эрчим хүчний үйлдвэрлэл, тээвэрлэлт, хуваарилалт, ханган нийлүүлэлтийн төвлөрсөн систем;
- Хот суурин газрын эрүүл ахуй (хатуу хог хаягдлыг цэвэрлэх болон боловсруулах);
- Гудамж, талбайн гэрэлтүүлэг;
- Орон нутгийн захиргааны ангилалд харьяалагдах хувийн болон нийтийн өмч хөрөнгийн менежмент;
- Хотын нийтийн тээвэр.

Харин дулаан эрчим хүчийг үйлдвэрлэх, тээвэрлэх, түгээх ба хангах төвлөрсөн системийн үйл ажиллагааг тусгайлсан **Дулаан эрчим хүчээр хангах нийтийн үйлчилгээний тухай №325/2006 хууль**³¹ (Law No 325/2006) ба төв системээр дамжуулан хангадаг дулаан эрчим хүчний орон нутаг дахь үнийн тухай **Засгийн газрын №36/2006 тогтоолоор** тус тус зохицуулж байна.

Нийтийн үйлчилгээний байгууллагын үйл ажиллагаа

Румыны орон нутгийн захиргааны шийдвэрээр тухайн орон нутгийн иргэдийн тав тухтай ажиллаж амьдрах нөхцөлийг хангах үүднээс хэд хэдэн хотуудад нийтийн ажил үйлчилгээг шилжүүлэн гүйцэтгүүлэх ассоциацуудыг (орон нутгийн төрийн

²⁹ https://ec.europa.eu/competition/state_aid/public_services/2012_2014/romania_en.pdf

³⁰ Энэхүү хуульд Засгийн газрын №13/2008 шуурхай арга хэмжээний шийдвэрээр 2008, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт орсон.

³¹ Published in the Official Journal of Romania No 651, issued on 27 July 2006

захиргааны байгуулагууд, эсхүл бичил бүс нутгийн хөгжлийн ассоциацуудыг) байгуулжээ. Нийтийн үйлчилгээний тухай 51 дүгээр хууль болон орон нутгийн захиргааны түвшний шийдвэрээр нийтийн үйлчилгээг тухайн хотын хөгжлийн түвшин болон нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдол, техник, хотын дэд бүтцийн хүчин чадалд нийцүүлэн байгуулж, удирдан зохион байгуулсан байна.

Нийтийн үйлчилгээ тус бүрийг үүсгэн байгуулах, бүтэц тогтоох, хөгжүүлэх, санхүүжүүлэх, удирдан зохион байгуулах зэргийг холбогдох хууль болон тухайн салбарын Засгийн газрын тогтоол, эсхүл зохицуулагч байгууллагаас баталсан бусад дүрэм, журмын дагуу явуулдаг.

Нийтийн үйлчилгээний тухай 51 дүгээр хуульд “нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ”-г сонгогдсон операторууд, эсхүл бүс нутгийн операторууд үзүүлэхээр заажээ. Тэдгээр операторууд нь дор дурдсан хуулийн статусын аль нэгийг эдэлнэ.Үүнд:

- а) Хотын захирагчийн, эсхүл орон нутгийн тусгайлсан бүтцийн дотор байгуулагдсан захиргааны бус /that are no juridical persons/ үйл ажиллагааны газар;
- б) Холбогдох орон нутгийн захиргааны шийдвэрээр байгуулагдсан захиргааны бус /which are no juridical persons/ орон нутаг, эсхүл сумын/дүүргийн түвшний нийтийн үйлчилгээ;
- в) Холбогдох орон нутгийн захиргааны шийдвэрээр байгуулагдсан захиргааны /which are juridical persons/ орон нутаг, эсхүл сумын түвшний нийтийн үйлчилгээ;
- д) Орон нутгийн өмчит компаниуд;³² хувьцаат хөрөнгө нь бүхэлдээ холбогдох орон нутгийн захиргааны эзэмшилд байдаг компаниуд;
- е) Хувийн өмчит компаниуд;³³
- ф) Орон нутаг болон хувийн өмч хосолсон компаниуд: хөрөнгийн зарим хувь нь хувийн, зарим хувь нь төрийн, эсхүл аль нэг нийтийн байгууллагынх байна.

Эдгээр нийтийн үйлчилгээ үзүүлэгчид нь дараах үндсэн шаардлагуудыг хангасан байна. Үүнд:

- нэг нэгдмэл мөн чанартай байх;
- гэрээнийхээ нөхцөлд заагдсан тоо, чанарын заалтуудыг ямагт ханган биелүүлж байх;
- үйл ажиллагаа нь хэрэглэгчдийнхээ эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн, урт хугацаанд удирдан зохион байгуулах боломжтой байх;
- бүх хэрэглэгчдэдээ тэгш хүртээмжтэй, ялгаварлалгүй гэрээнд заасан үйлчилгээг санал болгох;
- аливаа шийдвэрийг ил тод гаргаж, хэрэглэгчдээ хамгаалдаг байх.

Орон нутгийн нийтийн үйлчилгээний захиргааны байгууллага нь дараах шийдвэрүүдийг гаргана. Үүнд:

³² Сүүлд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр Арилжааны компаниудын тухай №31/1990 (Law No 31/1990) хуулиар зохицуулагдахаар болсон.

³³ Мөн адил

- Бүх төрлийн нийтийн үйлчилгээг нийтийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн үүсгэн байгуулах, зохион байгуулах, удирдах үүднээс эдгээр ажил үйлчилгээнд шаардагдах бүх төрлийн хөрөнгө оруулалтыг санхүүжүүлж, бусад нийгэмлэгүүдтэй (олон нийттэй) харилцах, холбогдох;
- Нийтийн үйлчилгээг удирдан зохион байгуулах аргыг сонгох, нийтийн ажил үйлчилгээний болон концессийн гэрээний хэлбэрээр улсын ба хувийн өмчит менежмент бүхий хуулийн этгээдүүдийг нийтийн ашиглалтын тогтолцоо болон орон нутгийн захиргааны холбогдол бүхий ажил үйлчилгээнд оролцуулах;
- Гүйцэтгэлийн индикаторуудыг ажиглах, хянах, тайлагнах, тэрчлэн эдгээр индикаторуудыг тухайлсан нийтийн үйлчилгээний хамгийн шилдэг сайн операторын гүйцэтгэлтэй харьцуулан үзэх арга, аргачлалыг боловсруулан хэрэглэх;
- Орон нутаг, бичил-бүс нутаг, эсхүл сумын түвшинд нийтийн ажил үйлчилгээ үзүүлдэг зарим арилжааны компаниудын ногдох хөрөнгийг хандивлахад оролцох;
- Хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэх зорилгоор зээлийн гэрээ байгуулах, эсхүл санхүүгийн баталгаа гаргах;
- Зохицуулагч байгууллагуудын боловсруулж баталсан арга зүйн хэм хэмжээний хүрээнд үнэ, төлбөр, татварыг тогтоох, тохируулах, шинэчлэн боловсруулах.

Зохицуулагч байгууллагууд, тэдгээрийн үйл ажиллагаа

Нийтийн үйлчилгээний тухай 51 дүгээр хуульд зааснаар нийтийн үйлчилгээ явуулах эрх бүхий зохицуулагч байгууллагууд нь:

- Орон нутгийн нийтийн үйлчилгээний үндэсний зохицуулах хороо (the National Regulatory Authority of Local Public Services (цаашид **ANRSC** гэх));
- Үндэсний эрчим хүчний зохицуулах хороо (the National Energy Regulating Authority (цаашид **ANRE** гэх)) ба;
- Румыны Зам тээврийн хороо (the Romanian Road Transport Authority) (цаашид **ARR** гэх)) тус тус байна.

ANRSC буюу Орон нутгийн нийтийн үйлчилгээний үндэсний зохицуулах хороо нь дараах ажил үйлчилгээг эрхэлдэг албан ёсны зохицуулагч захиргаа буюу байгууллага юм. Үүнд:

- a) ундны усны хангамж;
- b) бохир ус зайлуулах болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа;
- c) хурын ус хуримтлуулах болон зайлуулах;
- d) суурин газрын эрүүл ахуй (хатуу хог хаягдлыг цэвэрлэх болон боловсруулах);
- e) гудамж, талбайн гэрэлтүүлэг;
- f) орон нутгийн захиргаанд харьяалагдах хувийн болон нийтийн өмч хөрөнгийн менежмент;

г) хотын нийтийн тээвэр. (холбогдох тусгай хууль журмын дагуу хотын нийтийн тээврийг зохицуулна)

Тус хороо нь нийтийн үйлчилгээнд лиценз олгож, өөрийн зохицуулах хүрээ болон ижил төстэй ажил үйлчилгээний зах зээлийн арга зүй болон үндсэн зохицуулалтыг нь тухайн үйлчилгээнд мөрдүүлэх, хэрэгжүүлэх арга хэлбэрийг хянах зэрэг үйл ажиллагаа явуулна.

ANRE нь дулаан эрчим хүч үйлдвэрлэх, тээвэрлэх, түгээх, хангах үйл ажиллагаанд лиценз олгож, хянан зохицуулна.

Румынд дулаан эрчим хүчийг бүхий л хотын нутаг дэвсгэр, эсхүл хот, дүүргийг хангах дулааны станц ба дулаан, эрчим хүч хосолсон станцуудтай төвлөрсөн системээр хангадаг.

Дулаан эрчим хүчээр хангах нийтийн үйлчилгээний тухай №325/2006 хуульд тусгайлан зааснаар Захиргаа ба Дотоод хэргийн яам нь Улсын Сангийн яамтай хамтран дулаан эрчим хүчний үйлчилгээний салбарын бодлогыг хэрэгжүүлнэ. Энэ нь улсын эрчим хүчний бодлогын бүрэлдэхүүн хэсэг юм.

Дулаан эрчим хүчний хангамжийн тасралтгүй тогтвортой үйл ажиллагааг хангахын тулд орон нутгийн нийтийн захиргааны байгууллага нь дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

- а) орон нутгийн захиргааны бүтцийн түвшинд дулаан эрчим хүчний хангамжийн үйлчилгээний тасралтгүй тогтвортой үйл ажиллагааг ханган баталгаажуулах;
- б) орон нутгийн жил тутмын дулаан эрчим хүчний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;
- с) өөрийн бүтцэд эрчим хүчний газар нэгж үүсгэн байгуулах;
- д) үйлчилгээ үзүүлэгч нарын санал болгосон орон нутаг дахь дулаан эрчим хүчний үнэ тарифын тухай саналыг батлах;
- е) хүн амд ногдуулах орон нутгийн үнэ төлбөрийн хэмжээг батлах;
- ф) дулаан эрчим хүчний хангамжийн төв шугамтай холбогдох хөгжил, шинэчлэл, метрийн хөтөлбөрийг батлах;
- г) эрчим хүчний нөөцийг шинэчлэх боломж ба энэ боломжийг зохистойгоор ашиглах бүх талын судалгааг хийх;
- х) дулаан эрчим хүчээр хангах үйлчилгээний мониторинг;
- и) дулаанаар хангах нэгж нутаг дэвсгэрийг тодорхойлох;
- j) дулаан эрчим хүчээр хангах төвийн шугамын хамгаалалт, аюулгүй байдлын нутаг дэвсгэрийг хэрхэн тодорхойлсныг хянах;
- к) метрлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, батлах.

ARR нь хотын нийтийн тээврийн үйл ажиллагааг хариуцсан байгууллага бөгөөд нийтийн тээврийн зорчигчид, тээврийн гэрчилгээ олголт, операторууд тээврийн лицензид тавигдах шаардлага болон зам тээврийн хууль, дүрэм журмыг мөрдөж буй эсэхэд хяналт тавих зэрэгтэй холбоотой бүхий л зохицуулалт, арга аргачлалыг хариуцна.

Нийтийн үйлчилгээг удирдан зохион байгуулах тухай

Нийтийн үйлчилгээний тухай 51 дүгээр хуульд “нийтийн үйлчилгээг” дараах хоёр аргаар зохион байгуулах/үзүүлэхээр заажээ. Үүнд:

- а) шууд удирдан зохион байгуулах;
- б) төлөөлүүлэн удирдан зохион байгуулах.

Нийтийн үйлчилгээний менежментийн аргыг орон нутгийн (засгийн газрын) нийтийн захиргааны шийдвэрээр тус үйлчилгээний мөн чанар болон нөхцөл байдал, хамгийн бодит үнэ - чанарын хувийг тогтоох шаардлага, тухайн орон нутгийн захиргааны ашиг сонирхол, зорилго зорилт, нийтийн ашиглалтын тогтолцооны хэмжээ, бүрдэл зэрэгт нийцүүлэн шийддэг.

Үйл ажиллагааны тухайд менежментийн аль хувилбарыг сонгосноос үл шалтгаалан тухайн нийтийн үйлчилгээний онцлог, түүнтэй холбогдох хууль журам, техникийн тодорхойлолтын дагуу гүйцэтгэнэ. Эдгээрийг орон нутгийн нийтийн үйлчилгээний захиргаанаас тухайн үйлчилгээнд тавигдах техникийн шаардлага, хуулийн зохицуулалтын дагуу тодорхойлон батална. Мөн нийтийн үйлчилгээ үзүүлэх зорилгоор байгуулагдсан бичил-бүс нутгийн хөгжлийн ассоциациудын хувьд тухайн ассоциац нь тусгайлсан журам зохицуулалт болон техникийн тодорхойлолтоо батална. Ийнхүү ассоциацийг үүсгэн байгуулагч орон нутгийн захиргаанаас санал асуухаар илгээж, эцэст нь Ассоциацийн ерөнхий хурлаас эдгээр бичиг баримтуудыг батална.

Нийтийн үйлчилгээг үзүүлдэг буюу ханган нийлүүлдэг нийтийн ашиглалтын систем нь:

- а) **шууд менежмент** бүхий тохиолдолд операторуудад гэрээ байгуулах шийдвэрийг үндэслэн нийтийн үйлчилгээний гэрээгээр хариуцуулна;
- б) **шууд бус буюу төлөөлүүлэн хариуцуулах менежментийн** тохиолдолд концессийн шийдвэр ба төлөөлүүлэх менежментийн гэрээнд үндэслэн хууль журамд нийцсэн концессийн гэрээний дагуу тус үйлчилгээг операторт хариуцуулна.

Шууд менежмент гэдэг нь орон нутгийн нийтийн (засгийн газрын) захиргаа нийтийн үйлчилгээтэй хамааралтай нийтийн ашиглалт хэрэглээний системийн менежмент, ажиллагаа, ашиглалт зэрэг бүх ажил үйлчилгээг өөрөө эрхлэн явуулахыг хэлнэ.

Операторууд нь Нийтийн үйлчилгээний 51 дүгээр хуулинд захирагдах ба орон нутгийн захиргааны (тухайлбал: орон нутгийн засгийн газрын бүтцэд хамаарч) бүтцийн дотор байгуулагдсан дараах шууд менежмент эрхлэгчид байж болно. Тухайлбал:

- орон нутгийн засаг захиргаадын тусгайлсан бүтцийн дотор зохион байгуулагдсан захиргааны бус /that are no juridical persons/ үйл ажиллагааны газар;
- орон нутгийн захиргааны шийдвэрийн дагуу байгуулагдаж, зохион байгуулагдсан захиргааны бус /which are no juridical persons/ орон нутаг, эсхүл сумын түвшний нийтийн үйлчилгээ;
- орон нутгийн захиргааны шийдвэрийн дагуу байгуулагдаж, зохион байгуулагдсан захиргааны /which are juridical persons/ орон нутаг, эсхүл сумын түвшний нийтийн үйлчилгээ.

Эдгээр операторууд нь үйл ажиллагаагаа орон нутгийн захиргаанаас энэхүү үйлчилгээний талаар болон нийтийн эзэмшлийн системтэй холбогдох үйлчилгээний тухай шийдвэр, хууль ёсны зохицуулагч байгууллагаас олгосон лицензийн үндсэн дээр явуулна.

Төлөөлүүлэн хариуцуулах менежмент гэдэг нь менежментийг төлөөлүүлэн хариуцуулах гэрээ гэж нэрийдэх гэрээний үндсэн дээр орон нутгийн (засгийн газрын) нийтийн захиргаа (эсхүл бичил-бүс нутгийн ассоциац) өөрийн нийтийн үйлчилгээний бүх ажил, үүрэг харицлагыг нэг буюу түүнээс дээш операторуудад шилжүүлэх, аль эсвэл тэдгээрийн тодорхой хэсгийг шилжүүлэх арга хэлбэр юм. Энэ төрлийн гэрээг орон нутгийн засгийн газрын даатган хариуцуулах шийдвэрээр баталгаажуулна. Төлөөлүүлэн хариуцуулах менежментийн тохиолдолд орон нутгийн захиргаад хэдийгээр ажил үйлчилгээний арга барилыг удирдах, хянах, шалгах үүргээс чөлөөлөгдөх боловч нийтийн үйлчилгээтэй холбогдох хөгжлийн стратеги, бодлого батлан гаргах эрхээ хадгалан үлдэнэ.

Төлөөлүүлэн хариуцуулах менежментийг Хувийн компанийн хуулиар зохицуулагддаг операторууд ³⁴, эсхүл бүс нутгийн операторууд хариуцан гүйцэтгэнэ. Үүнд:

- хувьцаат хөрөнгө нь бүхэлдээ холбогдох орон нутгийн захиргааны бүтцийн эзэмшилд байдаг арилжааны компаниуд;
- зарим орон нутгийн, эсхүл сумын бие даасан операторууд, эсхүл нийтийн үйлчилгээг дахин зохион байгуулсны үр дүнд үүсгэн байгуулагдсан, нэг гишүүнтэй буюу хувьцаа эзэмшигч нь тухайн орон нутгийн захиргаа дангаараа байдаг арилжааны компаниуд;
- хувийн өмчит арилжааны компаниуд;
- орон нутаг болон хувийн өмч хосолсон компаниуд.

Дээрх операторууд нь менежментийг төлөөлүүлэн шилжүүлсэн гэрээ ба эрх бүхий зохицуулагч албанаас олгогдсон лицензийн үндсэн дээр холбогдох техник болон хотын дэд бүтцийг ажиллуулж, удирдан зохион байгуулах хэлбэрээр нийтийн үйлчилгээг эрхэлнэ.

Төлөөлүүлэн хариуцуулах гэрээг шууд олгох процесс, нээлттэй процесс ба өрсөлдөөнт харилцан ярианы процесс зэрэг процессын дагуу олгодог байна.

4.БҮГД НАЙРАМДАХ СОЛОНГОС УЛС

Бүгд Найрамдах Солонгос Улсад хот нийтийн аж ахуйг зохицуулсан бие даасан хууль байхгүй бөгөөд Усан хангамж болон ус хангамжийн системийн тухай хууль (Water supply and waterworks installation act) ³⁵, Цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний тухай (Electric utility act) ³⁶, Нийтийн тээврийн үйлчилгээний тухай (Passenger transport service act) ³⁷, Хор хаягдлын хяналтын тухай (Wastes control

³⁴ Бүс нутгийн оператор нь арилжаа эрхэлдэг компани бөгөөд хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг бүхэлд нь орон нутгийн засаг захиргааны хэлтэс эзэмшдэг бөгөөд харьяа хэлтсийн шийдвэр гаргах байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн дагуу төрийн үйлчилгээг үзүүлэх зорилгоор байгуулагдсан бичил бүсийн хөгжлийн ассоциацийг байгуулдаг.

³⁵ https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46343&lang=ENG

³⁶ https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=42763&lang=ENG

³⁷ https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46645&lang=ENG

act)³⁸ Ариутгах татуургын тухай хууль (Sewerage act)³⁹ болон бусад холбогдох хууль тогтоомж, тэдгээр хуулиудтай холбогдон гарсан дүрэм, журмуудаар зохицуулж байна.

Усан хангамж болон ус хангамжийн системийн тухай хууль

Нийт иргэдийг чанартай усаар хангах, нийтийн ариун цэврийг сайжруулахын сацуу амьдрах орчныг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилго бүхий тус хуулиар төрийн болоод усан хангамжийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаа, үүрэг хариуцлага, усан хангамжтай холбогдон гарах бүхий л харилцааг зохицуулдаг байна.

Төр нь усан хангамж, ус хангамжийн системийг хөгжүүлэх, шаардлагатай төсөл, хөтөлбөр боловсруулах, ус хангамжийн бизнес эрхлэгчдэд санхүүгийн болоод техникийн туслалцаа, дэмжлэг үзүүлэх үүрэг хүлээнэ.

Нийслэл хотын захирагч, аймаг, орон нутгийн Засаг дарга нар нь өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд харьяа нутаг дэвсгэрийн ард иргэдийг чанартай, эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хангахад анхаарч ус хангамжтай холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн болон техникийн туслалцаа, дэмжлэг үзүүлж ажиллах үүрэгтэй.

Ус хангамжийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд нь ус хангамжийн дэс дараатай үйл ажиллагааг тогтмол явуулахад анхаарч ажиллана.

Нийслэл хотын захирагч болон аймаг, орон нутгийн Засаг дарга нар нь харьяа нутаг дэвсгэрээ усаар хангах ус хангамжийн ерөнхий болон үйлдвэрлэлийн зориулалттай байгууламж хийгээд ус дамжуулах шугам хоолойг барих, сайжруулах, засвар үйлчилгээ хийх, солих, ус нөөцлөх, ариутгах, дамжуулах, түгээх, зайлуулах зэрэг үйл ажиллагаатай холбоотой хөтөлбөр боловсруулж, мөрдөж ажиллана.

Засгийн газар болон орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд, усан хангамжийн үйл ажиллагаа эрхлэгчид нь нийт иргэдийг эрүүл, ариутгасан усаар хангахыг зорьж ажиллана.

Ус хангамжийн үйлчилгээг сайжруулах, усны хэрэглээний эрэлтийг тодорхойлох зорилгоор нийслэл хотын захирагч болон орон нутгийн удирдлагууд нь таван жил тутам нэг хүнд ногдох зохистой усны хэрэглээг харгалзан өөрийн харьяалах нутаг дэвсгэрийн иргэдийн усны хэрэглээний эрэлтийг тооцож, түүнд хүрэх зорилт, хөтөлбөр боловсруулан Байгаль орчны сайдад танилцуулна. Байгаль орчны сайд нь Газар, дэд бүтэц, тээврийн сайдтай зөвлөлдөн тус хөтөлбөрийг батална.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд доорх асуудлуудад анхаарч ажиллана. Үүнд:

1. Усны алдагдлыг багасгах жил бүрийн зорилт тавьж, төсөл хэрэгжүүлж ажиллах;
2. Усны урсгалыг нэмэгдүүлэх жил бүрийн зорилт тавьж, төсөл хэрэгжүүлж ажиллах;

³⁸ https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46237&lang=ENG

³⁹ https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46579&lang=ENG

3. Ус хэмнэх болон ашигласан усыг цэвэршүүлэх зориулалттай ус хэмнэх байгууламжийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх;
4. Ус нөөцлөх болон ус хэмнэхийн ач холбогдлыг нэмэгдүүлэх бусад шаардлагатай үйл ажиллагааг зохион байгуулж, хэрэгжүүлж ажиллах зэрэг болно.

Байгаль орчны сайд нь хамгаалах шаардлагатай усны эх ундарга, түүний эргэн тойрны ай савыг хамгаалалтад авах бөгөөд химийн хортой бодис, муу ус, хог хаягдал, мал амьтны ялгадас, сэг зэм болон ус бохирдуулах бусад зүйлсийг усанд хийхийг хориглон, хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажиллахыг орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагуудад үүрэг болгоно.

Усны эх ундарга, түүний ай сав орчимд дараах үйл ажиллагаа явуулахыг зорьж буй этгээд нь харьяа орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагаас зөвшөөрөл авсан байх шаардлагатай. Үүнд:

1. Барилга барих, томсгох, засварлах, үйл ажиллагааг нь өөрчлөх, барилга байгууламжийг зөөвөрлөх;
2. Мод ургамлыг тайрах, огтлох;
3. Ай сав газрыг ухах, малтах зэрэг болно.

Ус хангамжийн үйл ажиллагааг засгийн газар, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд, Солонгосын Усны нөөцийн корпорацитай хамтарч явуулна. Ус хангамжийн үйл ажиллагааг орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын зөвшөөрлөөр, эсхүл тус байгууллагыг төлөөлөн хувийн байгууллагууд гүйцэтгэж болно. Ус хангамжийн үйл ажиллагаа эрхлэгч нь ус хангамжийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, сайжруулах зэрэг тооцоон дээр үндэслэн усны тарифыг уян хатнаар тогтооно.

Нийт иргэд ус хангамж болон ус хангамжтай холбоотой барилга байгууламж барих, суурилуулах зэрэг төрөөс санаачлан, хэрэгжүүлж буй бүхий л арга хэмжээг дэмжиж, бүх нийтийг эрүүл ахуйн шаардлага хангасан, ариутгасан усаар хангах ажлыг дэмжин оролцох үүрэгтэй болно.

Цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний тухай хууль

Цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний тухай хуульд цахилгаан эрчим хүчээр хангах үйл ажиллагааг сайжруулах, хэрэглэгчийн хүсэл, сонирхлыг хамгаалах, эрчим хүчийг үйлдвэрлэдэг, түгээдэг, эрчим хүчээр ханган ажилладаг байгууллагуудын ашиг сонирхол хийгээд тэдгээрийн хоорондын үйл ажиллагаа, цахилгаан эрчим хүчтэй холбогдон гарах бүхий л харилцааг зохицуулсан байна.

Тус хуулийн 3.4 дүгээр хэсэгт Нийслэл хотын захирагч болон аймаг, орон нутгийн Засаг дарга нар нь харьяа нутаг дэвсгэрийн цахилгаан эрчим хүч хэрэглэгчдийг байнгын тогтвортой эрчим хүчээр хангах бодлогыг өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд боловсруулан, Худалдаа, үйлдвэр, эрчим хүчний яамтай хамтран цахилгаан эрчим хүчний эрэлт, нийлүүлэлтийг тогтворжуулах бодлогыг хэрэгжүүлж ажиллах үүргийг хуульчилсан байна.

Цахилгаан эрчим хүчтэй холбоотой аливаа үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг Эрчим хүчний зохицуулах хороо (Electricity Regulatory Commission) хянан үзсэний

үндсэн дээр Худалдаа, үйлдвэр, эрчим хүчний сайд олгоно. Үйл ажиллагааны төрөл болон хамрах нутаг дэвсгэрээс нь шалтгаалан зөвшөөрлийг олгох бөгөөд нэг хүнд хоёр болон түүнээс дээш төрлийн цахилгаан эрчим хүчтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхлэхийг зөвшөөрөхгүй гэжээ.

Тодорхой дүүрэг, нутаг дэвсгэрийг эрчим хүч үйлдвэрлэн хангах “дүүргийн цахилгаан эрчим хүчний бизнес” (district electric business) эрхлэгчдэд цахилгаанаар хангах зөвшөөрлийг нутаг дэвсгэр давхардуулан олгодоггүй байна.

Цахилгаан эрчим хүч худалдаалах үйл ажиллагаа эрхлэгч нь цахилгааны үнэ тариф болон цахилгаан, эрчим хүчээр хангах, худалдаалах нөхцөлийг Худалдаа, үйлдвэр, эрчим хүчний сайдын зөвшөөрлийн үндсэн дээр тогтооно.

Цахилгаан эрчим хүч худалдаалах үйл ажиллагаа эрхлэгч нь хэрэглэгчийн төлбөрийн хуудсан дээр тус хэрэглэгчийн ашигласан цахилгааны нарийвчилсан задаргааг тавьсан байх шаардлагатай.

Цахилгаан хангамжийн үйл ажиллагаа эрхлэгч нь цахилгаан эрчим хүчээр хангах чанартай үйлчилгээг тогтмолжуулах шаардлагатай бөгөөд үйлчилгээний чанараас шалтгаалан хэрэглэгч хохирсон тохиолдолд Эрчим хүчний зохицуулах хорооноос холбогдох цахилгаан хангамжийн үйл ажиллагаа эрхлэгчид тоног төхөөрөмжөө засах, солих, үйл ажиллагаагаа сайжруулах, болон бусад шаардлагатай арга хэмжээ авч хэрэглэгчийг хохиролгүй болгохыг үүрэг болгожээ.

Нийтийн тээврийн үйлчилгээний тухай хууль

Нийтийн тээврийн үйлчилгээг чиглэлийн нийтийн тээвэр, хот хоорондын тээвэр, иргэдийн хүсэлтээр чиглэл, цаг, давтамжаа тогтоож үйлчилдэг тээврийн үйлчилгээ гэж ангилдаг байна.

Газар, дэд бүтэц, тээврийн сайдын хяналтан дор нийтийн тээврийн үйл ажиллагааны зориулалт, өөрчлөлттэй холбоотой асуудлаар Зөвлөлдөх хороо ажиллана. Зөвлөлдөх хороо нь тухайн орон нутгийн иргэдийн тээврийн үйлчилгээг сайжруулах, тээвэрлэлтийн ачаалал, нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхэлдэг байгууллагуудын тэнцвэртэй хөгжил, нийтийн тээврийн үнэ тариф, тээврийн үйлчилгээ эрхэлдэг байгууллагуудын тоо хэмжээ зэрэг асуудлаар зөвлөлддөг байна.

Нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхлэх хүсэлтэй этгээд нь нийтийн тээврийн чиглэлээ тодорхойлсон үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулж харьяалах хотын захирагч болон аймаг, орон нутгийн удирдлагаас зөвшөөрөл авч, бүртгэлд хамрагдана. Зөвшөөрөл нь үйлчилгээний хамрах хүрээ болон хугацаанд хязгаарлалт тогтоосон, нэмэлт нөхцөлүүдтэй байж болох бөгөөд үйлчилгээний төрөл хийгээд нийтийн тээврийн чиглэлийг хатуу тогтоосон байна.

Нийтийн тээврийн үйлчилгээний зөвшөөрөл хүсч буй этгээд нь дараах зүйлсийг бүрдүүлсэн байна:

1. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө нь тухайн нутаг дэвсгэр дэх нийтийн тээврийн хүчин чадал болон чиглэлийн хэрэгцээ, шаардлагатай нийцсэн байх;

2. Нийтийн тээврийн үйл ажиллагаа эрхлэх аж ахуйн нэгж нь шаардлагатай тооны моторт тээврийн хэрэгсэл, гарааж болон яаралтай тохиолдолд засвар үйлчилгээ үзүүлэх боломжтой байх;
3. Тээврийн хэрэгсэл жолоодсон туршлага, замын хөдөлгөөний осолд орж байсан эсэх зэргийг мөн харгалзан үзэх зэрэг болно.

Хотын захирагч болон аймаг, орон нутгийн засаг дарга нар нь таван жил тутам харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ нийтийн тээврийн хүчин чадлыг тооцож, тээврийн хангамжийн төлөвлөгөөг боловсруулан, харьяалах яамны сайдад танилцуулахын сацуу олон нийтэд мэдээлнэ.

Иргэд олон нийтийг тогтвортой, чанартай үйлчилгээгээр хангах үүднээс Газар, дэд бүтэц, тээврийн сайд болон нийслэл хотын захирагч, аймаг, орон нутгийн засаг дарга нар нь шаардлагатай тохиолдолд нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүдэд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг үүрэг болгоно. Үүнд:

1. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөндөө өөрчлөлт оруулах;
2. Нийтийн тээврийн чиглэлийн замыг сунгах болон хасах;
3. Үйлчилгээний үнэ тарифаа өөрчлөх;
4. Үйлчилгээний нөхцөлөө өөрчлөх;
5. Үйлчилгээгээ сайжруулах;
6. Үйлчилгээний төлбөр хураах арга барилаа сайжруулах;
7. Хамтарсан гэрээгээ дуусгавар болгох;
8. Даатгалд хамрагдах;
9. Нийтийн тээврээр үйлчилж байх үедээ аюулгүй байдлыг хангаж, үйлчилгээгээ сайжруулах арга хэмжээ авч ажиллах;
10. Алслагдсан болон ашиг багатай чиглэлд үйлчлэх зэрэг болно.

Нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхэлж буй этгээд нь харьяалах яамнаас баталсан, тээврийн үйлчилгээний тогтсон үнэ тарифыг баримталж ажиллана.

Нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхлэгчид нь иргэд олон нийтэд чанартай үйлчилгээ үзүүлэх, нийтийн тээврийн үйлчилгээг тогтмол явуулах үүднээс хамтарсан гэрээ байгуулан ажиллаж болно. Нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхлэгчид нь шаардлага хангасан этгээдийг авч ажиллуулах боломжтой бөгөөд олон нийтэд үйлчлэхдээ иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах үүднээс анхаарал тавьж ажиллана.

Төрөөс нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхлэгчид дараах тохиолдолд шаардагдах санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх боломжтой байна. Үүнд:

1. Нийтийн тээврийн хэрэгслийг сайжруулах болон зогсоолыг шинэчлэх;
2. Энгийн болон аюулгүй ажиллагааны үйлчилгээг өргөжүүлэх, сайжруулах;
3. Хуучирсан тээврийн хэрэгслийг солих;
4. Зогсоолыг нүүлгэх, томруулах, бүтэц, зохион байгуулалт, тоног төхөөрөмжийг нь шинэчлэх;
5. Нийтийн тээврийн үйлчилгээг өргөжүүлж, тоног төхөөрөмжийг сайжруулах;
6. Эдийн засгийн хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй, аюулгүй ажиллагааг хангасан тоног төхөөрөмж, үйлчилгээг дэмжих зэрэг болно.

Төрөөс нийтийн тээврийн үйлчилгээг тогтвортой явуулах, нийтийн тээврийн үйлчилгээг дэмжих бодлогоор Тусгай татварын хязгаарлалтын тухай хуульд

заасны дагуу нийтийн тээврийн үйлчилгээ эрхлэгчийн татварыг хөнгөлөх болон татвараас чөлөөлөх боломжтой байна.

Хог хаягдлын хяналтын тухай хууль

Энэхүү хуулийн зорилт нь хог хаягдлыг бий болгох явцыг боломжит хэмжээгээр бууруулж, хог хаягдлыг байгаль орчинд ээлтэй аргаар дахин боловсруулах, устгалд оруулах зэргээр байгаль орчноо хэвээр хадгалах, хүмүүсийн амьдралыг сайжруулахад оршино.

Байгаль орчны сайдын тушаалын дагуу хог хаягдлыг төрөл болон дахин ашиглах байдлаар нь ангилна.

Нийслэл хотын захирагч, орон нутгийн засаг дарга нар хог хаягдлыг устгах болон дахин боловсруулах байгууламжийг барьж ашиглах, ажилтнуудын ур чадварыг сайжруулж, арга барилыг нэмэгдүүлэх, нийт иргэд болон аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад хог хаягдлаа бууруулснаар байгаль орчноо хамгаалахын ач холбогдлыг байнга сануулах зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж ажиллах үүрэгтэй.

Төрөөс хог хаягдлыг устгах болон дахин боловсруулах талаар судалгаа, шинжилгээ хийх, шинэ арга, технологи боловсруулах, хэрэгжүүлж ашиглах зэрэгт нийслэл хотын захирагч хийгээд орон нутгийн удирдлагуудад техник, тоног төхөөрөмжийн болон санхүүгийн тусламж, дэмжлэгийг үзүүлэхийн сацуу хамтарч ажиллах үүрэгтэй.

Иргэн бүр байгаль, амьдарч буй орчин тойрноо цэвэр сайхнаар хадгалах үүрэгтэй бөгөөд үүний тулд хог хаягдлаа багасгах, дахин ашиглах шаардлагатай байна. Хот болон орон нутгийн захиргаанаас төлөвлөсний дагуу иргэд эзэмшиж, ашиглаж буй барилга байгууламж, газар нутгаа цэвэрлэх, хог бохирдлоос салгах үүргийг хүлээнэ. Хог боловсруулах байгууламж болон хог хаяхыг тусгайлан заасан цэгээс бусад газар хог хаягдал хаях, булах, шатаахыг хориглоно. Дээрх үүргийг биелүүлээгүй тохиолдолд харьяа нутаг дэвсгэрийн засаг захиргаанаас яаралтай арга хэмжээ авахыг иргэнд үүрэг болгоно.

Байгаль орчны яамнаас хог хаягдлыг дахин боловсруулахад орчны үнэлгээ хийх байгууллагыг дараах байгууллагууд дотроос сонгоно. Үүнд:

1. Улсын болон олон нийтийн судалгааны хүрээлэнгүүд;
2. Солонгосын байгаль орчны корпорац болон бусад байгууллагууд орно.

Хог хаягдлын байгаль орчинд үзүүлэх хор нөлөөг үнэлж дүгнэх эрх бүхий байгууллага нь үйл ажиллагаа явуулах албан ёсны зөвшөөрлөө бусдад өгөх, зээлдүүлэхийг хориглоно. Албан ёсны эрх бүхий дээрх байгууллагууд нь “Орчны дүн шинжилгээ, үнэлгээний тухай” хуульд заасан стандартын дагуу үйл ажиллагаагаа явуулна.

Нийслэл хотын захирагч болон орон нутгийн засаг дарга нар нь өөрийн хариуцаж буй газар нутгийн хог хаягдлын устгал, дахин боловсруулалт зэрэг үйл ажиллагааг өөрт олгосон эрх мэдлийн хүрээнд гүйцэтгэнэ.

Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгалд оруулах зэрэг үйл ажиллагааг эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгж нь үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг

боловсруулж хот, орон нутгийн удирдлагаас зохих зөвшөөрөл авсан байх шаардлагатай.

Үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг үйлдвэрлэл эрхэлж буй этгээд өөрөө устгах болон дахин боловсруулах эрхтэй болно. Мөн түүнчлэн зөвшөөрөл бүхий, шаардлага хангасан техник, тоног төхөөрөмжтэй байгууллага болон иргэнд хог хаягдлыг төлбөр төлсний үндсэн дээр устгуулах хийгээд дахин боловсруулахаар шилжүүлж болно. Хог хаягдлыг цуглуулж, тээвэрлэж, дахин боловсруулалт хийсэн буюу устгалд оруулсан иргэн тухай бүр тэмдэглэгээ хийж байх шаардлагатай. Ижил үйл ажиллагаа эрхэлдэг 2 иргэн хамтран үйл ажиллагаа явуулж болно.

Үйл ажиллагааны доголдол гаргасан, үйлчлүүлэгчийг хохироосон, хүрээлэн буй орчныг бохирдуулсан, ард иргэдийн эрүүл мэндэд хор нөлөө үзүүлэх хүртэл хэмжээнд алдаа дутагдал гаргасан бол хог цэвэрлэх, зайлуулах үйл ажиллагаа эрхэлдэг иргэн болон аж ахуйн нэгжид мөнгөн торгууль ногдуулах, цааашлаад эрхийг нь цуцлах хүртэл арга хэмжээ авч болно.

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

Румын улс

- https://ec.europa.eu/competition/state_aid/public_services/2012_2014/romania_en.pdf

Австралийн Холбооны улс

- <https://legislation.act.gov.au/View/a/2000-65/current/PDF/2000-65.PDF>

Бүгд Найрамдах Лавти улс

- http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Energy_Law.doc
- http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Cab._Reg._No._265_-_Postal_Regulations.doc
- http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Electronic_Communications_Law.doc
- <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Railway.pdf>
- <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/lat172903.pdf>
- <https://www.linkedin.com/company/public-utilities-commission-of-latvia>
- http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/On_Regulators_of_Public_Uilities.pdf
- <https://erranet.org/member/puc-latvia/>

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс

- https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46343&lang=ENG
- https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=42763&lang=ENG
- https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46645&lang=ENG
- https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46237&lang=ENG
- https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=46579&lang=ENG
- http://www.uncrd.or.jp/content/documents/18242EST_Korea.pdf
- <http://english.seoul.go.kr/policy-information/environment-energy/climate-environment/1-environment-policies/>
- Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний салбарын хууль, эрх зүйн орчин ба тогтолцоо, өнөөгийн байдал, Хөдөөгийн ус хангамж, ариун цэврийн байгууламж МОН/13/302 төсөл, 2014 он.
- Styles of Regulation: The Choice of Approach to Utility Regulation in Central and Eastern Europe, JON STE